

A Milošević-szindróma, avagy a volt KGB-tiszt magányossága

Több jel utal arra, hogy az ukrán válság balkanizálódásával megismétlődhet a jugoszláv tragédia

„Mi a különbség a szerbek és a montenegróiak között? – kérdezte a France2 TV-riportere az utóbbiak elnökét. Milo Đukanović: – Minden montenegrói szerb is, de nem minden szerb montenegrói. Érti? – válaszolta az elnök.”

A legvilágosabban hazánk már-már örökérvényűnek látszó státusát a XX. századi magyar irodalom klasszikusa, Radnóti Miklós fogalmazta meg: „lángoktól ölelt kis ország”. Elég, ha csak az „első háború” kitörésének százéves évfordulóján vázlatosan visszatekintünk az elmúlt negyedszázadra. Arra a huszonöt évre, amelyet a rendszerváltással azonosítunk. Az egész egy szalonnasütéses bográcsozással (páneurópai piknik) kezdődött '89 augusztusában Sopronban, és már omlott is le a berlini fal. A két Németország úgy egyesült, hogy a „harmadikat”, Nyugat-Berlint már nem is említjük. Forró volt a helyzet, de még nem csaptak föl a lángok, hála a magyar vezetők bátorságának és Gorbacsov bölcsességének. A németek még egymást ölelgették az év decemberében, amikor egy fiatal magyar református lelkész, Tőkés László Temesváron úgy döntött: „Eddig és ne tovább!” Romániában '89 karácsonyán már lőttek, dörögtek a fegyverek, felcsaptak a lángok. A kondukátor és felesége nem élte meg az újesztendőt, amelyről csak hiszszük, hogy nyugodt volt, mert délen annyi gyűanyag halmozódott föl Ljubljánától Szkopjéig és Pulától Belgrádig, amennyi az egész kontinenst lánggra lobbanthatta volna. A puskaporos hordó '91 tavaszán kezdett el ropogni és nyáron robbant föl. Megindult egy fél évtizedes háború (a második világháború utáni legnagyobb európai öldöklés) közvetlen a magyar határtól az Adriáig. A szimbólummá váló Eszék és Vukovár falusi biciklivel elérhető Mohácsról, ahogy Szegedről Arad vagy Temesvár. Horvátországból a szerbek által gyűjtött lángok „átterjedtek” Bosznia-Hercegovinára, s '95-ben Srebrenicában genocídium-

ba torkollottak. Nekem erről is Radnóti Miklós jut az eszembe.

Míg a jugoszláv néphadsereg vonulgatott és különböző paramilitáris milíciákkal kiegészülve gyilkolászott, addig '92 késő őszén egy okos cseh közgazdász, V. Klaus és egy kevésbé okos szlovák volt boksoló, V. Mečiar megállapodtak – népeik megkérdezése nélkül – abban, hogy „kiveszik a kötőjelet” Cseh-Szlovákia nevéből. Történjen már valami a délről lángoktól ölelt kis ország északi határánál is!

A már említett Gorbacsov meg keleten döntött úgy '91 decemberének végén, hogy lehúzza a szovjet lobogót, s önmagát győzi le – megszünteti a Szovjetuniót, ami kívülről senkinek nem sikerült. A birodalom helyén 15 új ország keletkezett, nekünk meg új szomszédunk, Ukrajna. Ezen a legjobban maguk az ukránok csodálkoztak el. Még arra is fél év kellett, hogy egyáltalán valamivel fizetni tudjanak, s megjelenjen a hrivnya.

Az évezred is tűzijátékkal zárult, mivel a három katonai vereség nem vette el a szerb szomszéd kedvét az etnikai agressziótól, és lerohanta Koszovót, mire a NATO (valójában az USA) bő két hónapig bombázta Szerbiát. Lángokban állt Belgrád, de jutott bomba még Szabadkára és környékére is. „Történt” a történelem körülöttünk, mi meg eközben privatizáltunk. Ma már látszik, rosszul. Mihez-kihez képest? Mondjuk, Szlovéniához képest, ahol nem tűntek el olyan „apróbb értéktárgyak”, mint a MOM, a Mahart, a Malév, az Ikarusz, a Rába... Ma is termel az Elan (sportszer), a Mura (ruházat), illetve kedvencünk: a Gorenje. A Szovjetunió helyén létrejövő furcsa államközösségben (FÁK) a kapitalizmusra való

áttérés igen garázda körülmények között ment végbe. Oroszországot szabályosan kirabolták, kifosztották. A gazdasági hatalom „Jockey Ewingok” kezébe került, miközben nyolc-tízmillió orosz pedig külföldi lett a lakóhelyén Rigától Kijevig. A Dallas csupán egy filmsorozat, az orosz gáz-, olaj-, ipari stb. oligarchák azonban maguk voltak a valóság. Persze ehhez kellett az élen egy olyan volt moszkvai párttitkár is, mint Borisz Jelcin, aki az évek múlásával súlyos mentális, morális és familiáris problémákkal küzdött, így nem tudta, hogy országában mi történik, s botrányt botrányra halmozva azt sem, hogy maga mit beszél vagy cselekszik.

Ebben a megalázó és szétzilált helyzetben került a világ második atomhatalmának az élére Vlagyimir Putyin 2000 márciusában, akinek előélete nyílt titok. Kétszeri elnöksége, miniszterelnöksége, majd újbóli államfővé választása alatt és közben nagyjából rendbe tette hazája gazdasági, pénzügyi és belpolitikai helyzetét. (A belső helyi háborúkra nem térek ki, mert szétfeszítenék ezen írás kereteit.) Leszámolt a lenini Kom-szomolból indult oligarchák megszelídíthetetlen részével, s alapjaiban erősítette meg az orosz államot, annak hadseregét és nemzetközi tekintélyét. Finnyás kremlinológusok találnak törvényszerűségi és erkölcsi hibákat Putyin örökös elnökségében, miközben mélyen hallgatnak George W. Bush második elnöki „kinevezéséről”, amikor a mostani külügyminiszter, J. Kerry több szavazatot kapott az elnökválasztáson. Arról sem szólnak a moralisták, hogy B. Clinton hogyan csinálta az amerikai elnöki szentélynek számító ovális irodából orálist, s mi lett az Afganisztán–Irak–Irán–Szíria–Kurdisztán térségben „iránytűjét elvesztő” Barack Obama Nobel-békedíjával.

Putyin elsősorban Oroszországon belül tevékenykedett, a NATO azonban az ország határai mentén, s tagjává integrált minden országot a Tribaltikumtól a „katonai nagyhatalom” Albániáig. Ha a térképre vetünk egy pillantást, az Észak-atlanti Szövetség egy torokra szorított kéz, amely bezáródni készül Moszkva körül. A másik albán „ország”, Koszovó – amire Putyin gyakran hivatkozik, de el nem ismeri – sem tétlenkedett, 2008 februárjában kikiáltotta függetlenségét. Prishtinát eddig 107 ENSZ-tagállam ismerte el.

Minden új állam kereste pozícióit a megváltozott világrendben, csak Ukrajna nem tudott mit kezdeni magával. Nem lett szervezett állam, sem föderatív, sem központosított, sem semmilyen. A hatalmas ország lakossága 52 millióról 46-ra csökkent. Gyanús és korrupt vezetői egymást váltogatták – a gázladynek becézett, majd bebörtönzött J. Timosenkótól a megmérgezett V. Juscsenkón át az oroszbarát, kastélyában retróautókat gyűjtögető Janukovicsig –, s akik hol Nyugatra, hol Keletre kacsintgattak. Eközben elfelejtették kifizetni Moszkvának Ukrajna energiaszámláit, így a tranzitország Európa energiaellátását fenyegette évekig. A 2013-ban kezdődő kijevi tüntetések hamar összecsapásokká eszkalálódtak, majd áttevődtek más ukrán, főleg oroszok lakta régiókra. Már voltak halálos áldozatok, és a fegyverek vették át a főszerepet. Janukovics hirtelen távozott, rendszere és országa kezdett szétesni, a 27 régió ellenőrzése fokozatosan csúszott ki a kormány kezéből. Egyre több lett a fegyveres milícia és az „ismeretlen katona”. A 60%-ban orosz ajkú Krími Autonóm Köztársaság egy rapid népszavazás után az idén márciusban (újra)egyesült Oroszországgal. Újra, írom, mert 1954-ben hruscsovi ajándékként lett az orosz terület Ukrajnáé. Az ország új vezetői, Arszenyij Jacenyuk kormányfő és Petro Porosenko elnök alig különböznek elődeiktől, és túl az oroszellenességen, valamint a légvárként ható gyors uniós és azonnali NATO-tagságon kívül nem rendelkeznek semmilyen világos politikai jövőképpel. Nem úgy a hosszútávfutó Putyin, aki együtt emelkedett országával, egyenesítette ki az orosz emberek gerincét és emelte föl tekintetüket.

Nem így ért a csúcsra a '80-as évek végén Belgrádban a montenegrói származású (lásd az idézetet!) Slobodan Milošević szerb elnök. Róla minden épelméjű szerb ember tudja, hogy a szerbségnek Lázár cártól Titóig senki nem ártott annyit, mint ő. Megítélése mégis kettős, a hivatalos mellett létezik egy szubjektív, népi is. Ez azt mondja ki, Milošević legalább megpróbálta elérni, akár háború árán is, hogy egyesítse a részben szerb területeket, és minden szerb egy házában éljen. Ezt az ambivalens érzést nevezzük Milošević-szindrómának. Ha ezt a létező szerb kollektív tudatállapotot értelmezzük, rájöhetünk, hogy Putyin nem tehet mást, mint amit tesz. Min-

den eszközzel támogatnia kell „az övéit”, akik egy fedél alatt akarnak élni. Erre nem válasz az embargó, amivel egyszer már leböngött az unió. A jugoszláv válság háborúba torkollásakor térségi fegyverembargót vezettek be, amit az összes háborúzó fél megsértett. Ömlött, főleg a harmadik világból, a fegyver az Adrián át Boszniába, Horvátországba és Szerbiába. S ez évekre elhúzta a rendezés lehetőségét, ami Ukrajnában ugyanúgy megtörténhet.

A délszláv népek mentalitását nem értették Brüsszelben, és nem értik az oroszokat, az ukránokat, a ruszinokat sem. Valószínűleg a kár-

pátaljai magyarságról fogalmuk sincs, a liberális multikulti „filozófiából” ugyanis a nemzet „szülőföld–anyanyelv–család–vallás”-alapú értelmezése kimarad. Ez „export-import, GDP, euró/dollár, piaci-embargós”-alapon lehetetlen. Eből az alapállásból támadják Orbán Viktor nyári tusnádfürdői beszédét és az „oroszok büntetését” sokkal árnyaltabban értelmező gondolatait transzformálják hízelgéssé, miközben Magyarország határos Ukrajnával, mint ahogy a valamikori jugoszláv–magyar határ is 621 km hosszú volt.

Ki kellene már vinni egy Radnóti-kötetet Brüsszelbe és Washingtonba!

Bogdan Samborski Arkangyal és részlet